

บทที่ 1

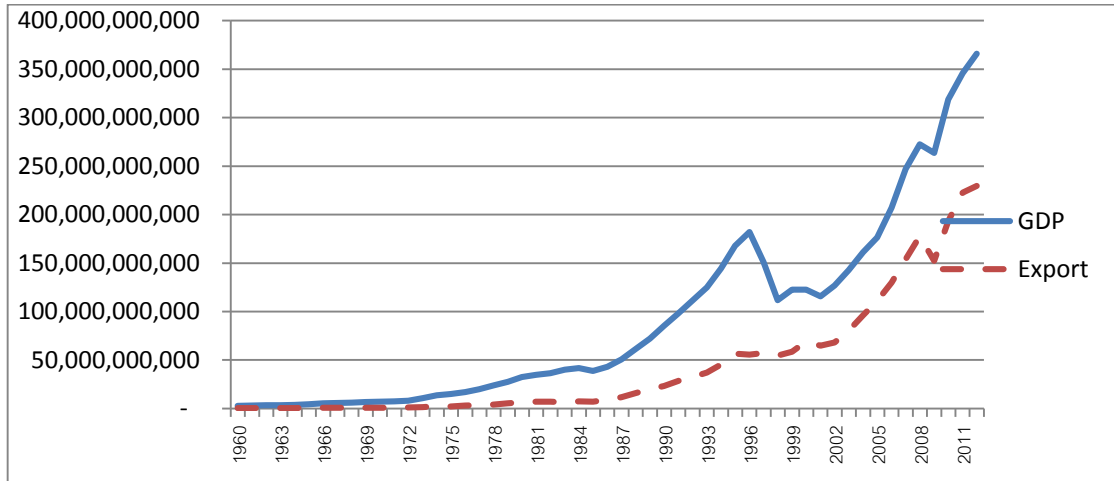
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การส่งออกคือปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกที่สูงมากและนับเป็นประเทศที่ต้องพึ่งพาการส่งออกประเทศหนึ่ง ในระบบเศรษฐกิจแบบเปิด กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศในเรื่องการค้า และการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจจะมีผลต่อรายได้ประชาชาติและการเจริญเติบโตของประเทศไทยโดยตรง

ความสำคัญของการส่งออกสามารถแบ่งได้ดังนี้ ประการแรก การส่งออกขยายด้านการลงทุนและสร้างความต้องการด้านแรงงาน การส่งออกที่เติบโตขึ้นทำให้ผู้ผลิตขยายการผลิตหรือมีการลงทุนเพิ่มขึ้น และระบบการผลิตของไทยเป็นระบบใช้แรงงานมากกว่าเครื่องจักร จึงก่อให้เกิดความต้องการด้านแรงงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของแรงงานอีกด้วย ประการที่สอง การส่งออกช่วยนำเข้าเงินตราต่างประเทศ การส่งออกจะใช้สกุลเงินตราต่างประเทศ เช่น ดอลลาร์สหรัฐฯ หรือเงินของประเทศญี่ปุ่นในการชำระสินค้า เมื่อมีการส่งออกสินค้าจะทำให้ได้เงินตราต่างประเทศเข้ามา และเมื่อประเทศไทยต้องนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศก็จะทำให้มีเงินตราต่างประเทศนำไปชำระสินค้านั้น และเงินตราต่างประเทศนี้ช่วยในด้านการลดการขาดดุลการค้า การชำระหนี้และมีส่วนต่อปริมาณเงินสำรองของประเทศ นอกจากนี้รายได้จากการส่งออกช่วยป้องกันการเกิดวิกฤตการณ์หนี้สินระหว่างประเทศได้อีกด้วย ประการที่สาม การส่งออกก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ตามหลักของทฤษฎีการได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (Comparative Advantage) โดย Ricardo (1976) ประเทศควรส่งออกสินค้าที่ตนได้เปรียบโดยใช้ต้นทุนการผลิตโดยเปรียบเทียบน้อยกว่าและนำเข้าสินค้าที่ตนเสียเปรียบโดยเปรียบเทียบ เมื่อประเทศใดสามารถผลิตสินค้าด้วยต้นทุนที่ต่ำกว่าประเทศอื่น ย่อมแสดงว่าทรัพยากรที่ถูกนำมาผลิตนั้นได้ถูกนำมาใช้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ หรือถ้าสินค้าที่ผลิตได้มีระดับราคาที่สูงกว่าการนำเข้าจากต่างประเทศแล้วก็ควรนำเข้าสินค้านั้นมากกว่า แล้วนำทรัพยากรที่ผลิตสินค้านั้นไปผลิตสินค้าอื่นที่สามารถผลิตได้โดย

ต้นทุนที่ต่ำกว่าแทน ประการที่สี่ การส่งออกก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (Value Added) การนำเข้าวัตถุดิบเพื่อมาแปรรูปก่อนการส่งออก ทำให้สินค้าส่งออกนั้นมีมูลค่าสูงขึ้น อันส่งผลให้ได้กำไรเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จากบทบาทและความสำคัญของการส่งออกเหล่านี้ ทำให้การส่งออกของไทยควรจะต้องสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง (PPR Global Express, 2550)

ที่มา: ธนาคารโลก

ภาพที่ 1.1 รายได้ประชาชาติและมูลค่าการส่งออกของไทย (หน่วย: ดอลลาร์สหรัฐฯ)

มูลค่าการส่งออกของประเทศไทยคิดเป็นประมาณร้อยละ 60-65 ของรายได้ประชาชาติ จากภาพที่ 1.1 รายได้ประชาชาติและมูลค่าการส่งออกของประเทศไทย จะเห็นว่ามูลค่าการส่งออกของไทยและรายได้ประชาชาติมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกัน โดยมูลค่าการส่งออกของไทยมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1978 จนถึงปี ค.ศ. 1995 และการส่งออกเริ่มมีการชะลอตัวลงในปี ค.ศ. 1995 จนถึงปี ค.ศ. 2000 ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 มูลค่าการส่งออกของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจนถึงปี ค.ศ. 2008 อย่างไรก็ตาม การส่งออกของไทยในปี ค.ศ. 2009 ได้มีมูลค่าลดลงอย่างเห็นได้ชัด มูลค่าการส่งออกของไทยในปี ค.ศ. 2008 มีมูลค่าประมาณ 177,777 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนในปี ค.ศ. 2009 การส่งออกมีมูลค่าประมาณ 152,422 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

การชะลอตัวการส่งออกของไทยในปี ค.ศ. 2009 ลดลงต่อเนื่องตั้งแต่ต้นปี การส่งออกกระยะ 11 เดือนแรกของปี ค.ศ. 2009 มีมูลค่า 137.953 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ลดลงร้อยละ 17 เมื่อเทียบกับระยะเดียวกันของปี ค.ศ. 2551 ส่วนในรูปของเงินบาท การส่งออกมีมูลค่า 4,717,750 ล้านบาท ลดลงร้อยละ 13.4 ในปี ค.ศ. 2007 อัตราการส่งออกขยายตัวร้อยละ 17.3 ปี ค.ศ. 2008 อัตราการส่งออกขยายตัวร้อยละ 16.5 และในปี ค.ศ. 2009 การส่งออกขยายตัวเพียงร้อยละ 0-0.5

ปัจจุบันบริบทของประเทศไทยที่พึ่งพิงกับเศรษฐกิจโลกประมาณร้อยละ 125 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจโลกถดถอยโดยเฉพาะประเทศคู่ค้าที่สำคัญได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ยุโรป ตะวันตก ญี่ปุ่นและจีน เศรษฐกิจถดถอยเฉลี่ยติดลบร้อยละ 0.42 และการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศในกลุ่มอาเซียนเฉลี่ยเหลือเพียงร้อยละ 3.46 ตลาดใหม่เติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5.7 ทั้งนี้ การเติบโตที่ลดลงของประเทศเหล่านี้ส่งผลให้การส่งออกของไทยลดลงจากอัตราร้อยละ 16.5-17.0 ในปี ค.ศ. 2008 เหลือเพียงอัตราร้อยละ 0.3-0 ในปี ค.ศ. 2009 (ชนิด โสรรัตน์, 2551)

ตารางที่ 1.1 มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศไทยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเบื้องต้นภายในประเทศ (GDP)

ปี ค.ศ.	มูลค่าการส่งออกคิดเป็นสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมฯ
1995	ร้อยละ 75.72
1996	ร้อยละ 70.38
1997	ร้อยละ 79.68
1998	ร้อยละ 87.10
1999	ร้อยละ 88.71
2000	ร้อยละ 106.73
2001	ร้อยละ 109.86
2002	ร้อยละ 104.63
2003	ร้อยละ 109.47
2004	ร้อยละ 118.17
2005	ร้อยละ 129.92
2006	ร้อยละ 124.82
2007	ร้อยละ 118.97
2008	ร้อยละ 130.97
2009	ร้อยละ 108.50
2010	ร้อยละ 117.97
2011	ร้อยละ 130.58
2012	ร้อยละ 130.51

ที่มา: ธนาคารโลก

จากตารางที่ 1.1 จะเห็นว่าในปี ค.ศ. 1995 จนถึงปี ค.ศ. 2001 อัตราส่วนการส่งออกมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากนั้นในปี ค.ศ. 2001-2012 พบว่าในบางปีไทยมีอัตราส่วนการส่งออกที่ชะลอตัวลง เห็นได้ชัดว่าปี ค.ศ. 2007 และปี ค.ศ. 2007 ไทยมีอัตราส่วนการส่งออกลดลงอย่างมาก ในปี ค.ศ. 2006 ไทยมีอัตราส่วนการส่งออกอยู่ที่ร้อยละ 124.17 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ไทยมีอัตราส่วนการส่งออกลดลงอยู่ที่ร้อยละ 118.97 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม ในปี ค.ศ. 2008 ประเทศไทยมีอัตราส่วนการส่งออกคิดเป็นร้อยละ 130.97 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม แต่ปี ค.ศ. 2009 สัดส่วนการส่งออกของประเทศไทยได้หดตัวลงอย่างมากโดยที่อัตราส่วนการส่งออกของไทยได้ลดลงมาอยู่ที่ร้อยละ 108.50 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม

ปัจจัยที่ส่งผลให้การส่งออกของไทยลดลงในปี ค.ศ. 2009 เกิดจากปัญหาสินเชื่อที่อยู่อาศัยที่ต่ำกว่ามาตรฐานหรือวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ ซึ่งเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่กลางปี ค.ศ. 2007-2008 เมื่อเศรษฐกิจของสหรัฐมีปัญหา ย่อมส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ รวมถึงประเทศไทย เนื่องจากสหรัฐเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย เมื่อเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าถดถอย ย่อมส่งผลให้การนำเข้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศลดลง ส่งผลให้การส่งออกของไทยชะลอตัวลง การส่งออกของไทยไม่เพียงแต่ชะลอตัวในตลาดประเทศสหรัฐเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งออกไปยังสหภาพยุโรป ญี่ปุ่นและจีนด้วย เนื่องจากประเทศเหล่านี้เป็นผู้ส่งออกและลงทุนรายใหญ่ในสหรัฐฯ การขาดทุนหรืออัตราผลตอบแทนที่ลดลงและการลงทุนในตราสารหนี้ที่เกี่ยวกับสินเชื่อซับไพรม์นั้นจะทำให้การบริโภคและการลงทุนในประเทศเหล่านี้ชะลอตัวด้วย ส่งผลให้การส่งออกของประเทศไทยไปยังสหภาพยุโรป ญี่ปุ่นและจีนชะลอตัวลงด้วย (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2551)

แม้ว่าการวิกฤตการณ์แฮมเบอร์เกอร์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้มูลค่าการส่งออกของไทยไปยังประเทศคู่ค้าเหล่านี้ลดลง นอกจากนี้กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ (2550) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ส่งผลกระทบต่อการค้าส่งออก หรือการที่มูลค่าการส่งออกลดลงยังมีปัจจัยอื่นร่วมด้วย ได้แก่ การบริโภคและการลงทุนภายในประเทศไทยที่ยังคงไม่ฟื้นตัว เนื่องจากอัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้น ความผันผวนของค่าเงินบาท ความผันผวนจากการดำเนินมาตรการทางการเงินในต่างประเทศ เช่น กรณีเงินเหรียญสหรัฐฯ อ่อนตัวลงเนื่องจากมาตรการทางการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ (Fiscal Cliff) และการขยายมาตรการการเข้าซื้อตราสารทางการเงินของเอกชน (Quantitative Easing; QE3) นโยบายทางการเงินของรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อทำให้ค่าเงินเยนอ่อนค่า ความผันผวนของราคาน้ำมันในตลาดโลกซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนการขนส่งระหว่างประเทศ การโยกย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอื่น เพื่อลดต้นทุนการผลิตโดยใช้ทรัพยากรแรงงาน วัตถุดิบและสิทธิประโยชน์ทางภาษี และกรณีความกังวลเกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาลใหม่

อีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออก คือปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาภัยธรรมชาติ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตร และยังก่อให้เกิดปัญหาทางด้านการคมนาคม เส้นทางการคมนาคม ถูกตัดขาด หรือปัญหาจากโรคระบาดในพืชและสัตว์ ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อ การส่งออกผลผลิตภาคการเกษตรและปศุสัตว์ ปัญหาความไม่สงบทางการเมืองในไทยและต่างประเทศที่ ส่งผลกระทบต่อการค้าและความไม่มั่นใจในการลงทุน เช่น การปิดด่านชายแดน และสุดท้ายคือ มาตรการกีดกันทางการค้าจากประเทศคู่ค้าสำคัญ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2550)

เมื่อกล่าวถึงปัญหาภัยธรรมชาติ ในปี ค.ศ. 2011 ประเทศไทยได้เผชิญกับปัญหาอุทกภัยครั้งใหญ่ ส่งผลให้เกือบทุกพื้นที่ของประเทศ มีปริมาณน้ำฝนมาก สร้างความเสียหายต่อเศรษฐกิจไทย ทั้งใน ภาคการเกษตรและภาคอุตสาหกรรม และยังกระทบต่อภาคการส่งออกและการใช้จ่ายในประเทศอีกด้วย ศิริวัฒน์ ขจรประศาสตร์ (2554) กล่าวว่า ปัญหาอุทกภัยทำให้การส่งออกในไตรมาส 4 หดตัวลง การส่งออกของไทยในเดือนตุลาคม มีมูลค่า 17,192 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.3 เมื่อเทียบกับเดือนเดียวกันเมื่อปี ค.ศ. 2010 ซึ่งถือว่าเป็นการส่งออกที่ขยายตัวต่ำสุดในรอบ 2 ปี ตั้งแต่ เดือนตุลาคม ในปี ค.ศ. 2009 ที่การส่งออกติดลบร้อยละ 2.98 เนื่องจากผู้ประกอบการผลิตสินค้า เพื่อการส่งออกของไทยได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ทำให้ไม่สามารถผลิตสินค้าเพื่อส่งออกได้ โดยเฉพาะสินค้าหลักประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เครื่องใช้ไฟฟ้าและยานยนต์ จึงทำให้อุดการส่งออก ลดลงอย่างมากและส่งผลกระทบต่อเนื่องไปจนถึงไตรมาสแรกของปี ค.ศ. 2012 จากปัญหาอุทกภัยทำให้โรงงานหยุดการผลิต อุปสงค์จากประเทศคู่ค้าลดลงเนื่องจากต้องการกระจายความเสี่ยงไปยัง ประเทศอื่นที่ไม่มีปัญหาในการผลิตและการส่งมอบ

อย่างไรก็ตามการชะลอตัวของการส่งออกของไทยในช่วงต้นทศวรรษ 2000 รวมทั้งปี ค.ศ. 2007 และ ปี ค.ศ. 2009 ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสนใจในการทบทวนความสามารถในการส่งออกสินค้า ของไทย การหาสาเหตุการชะลอตัวของการส่งออกเพื่อป้องกันผลกระทบจากการชะลอตัวของอุปสงค์ของประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ทั้งนี้เพื่อรักษาอัตราการขยายตัวของการส่งออกและการขยายตัวของ เศรษฐกิจ และรักษาการยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของคนไทยโดยส่วนรวมให้มีเสถียรภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) ศึกษาสถานการณ์การส่งออกของไทยไปยังประเทศคู่ค้าสำคัญระหว่างปี ค.ศ. 2002-2013
- 2) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อของการส่งออกชะลอตัวของไทยระหว่างปี ค.ศ. 2000-2013

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เข้าใจถึงสถานการณ์การส่งออกของไทยระหว่างปี ค.ศ. 2002-2013
- 2) ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการส่งออกชะลอตัวของไทยระหว่างปี ค.ศ. 2000-2013

1.4 ขอบเขตการศึกษา

- 1) ขอบเขตของตลาดที่ใช้ในการศึกษา

ประเทศผู้นำเข้าที่นำมาศึกษาคือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น จีน ตลาดสหภาพยุโรป และตลาดอาเซียน รวมทั้งหมดเป็น 5 ตลาด

- 2) ขอบเขตของประเทศคู่แข่งที่ใช้ในการศึกษา

ประเทศคู่แข่งที่นำมาศึกษามีคือ ประเทศเวียดนาม

- 3) ในการศึกษาด้วยแบบจำลองส่วนแบ่งการตลาดคงที่ (Constant Market Share Model, CMS)

จะได้ศึกษาเป็นรายสินค้า โดยสินค้าที่ใช้ในการศึกษาคือ รายการส่งออกสินค้าที่สำคัญ 20 อันดับแรกของไทยจาก Trade Map ของศูนย์พาณิชย์กรรมระหว่างประเทศ (International Trade Centre, ITC) ภายใต้สังกัด (UNCTAD) และองค์การการค้าโลก (WTO) อย่างไรก็ตามรายการสินค้าทั้ง 20 รายการเป็นเพียงกรอบรายการสินค้าอย่างมากที่จะศึกษา บางประเทศหรือบางตลาดอาจจะไม่ได้ศึกษาครบทุกสินค้าเพราะไม่มีข้อมูลเพียงพอ ส่วนการศึกษาด้วยวิธีการทางเศรษฐมิติจะได้ศึกษาเฉพาะมูลค่าการส่งออกของสินค้านั้น (Total product)

1.5 นิยามศัพท์

การส่งออกชะลอตัว หมายถึง แนวโน้มที่การส่งออกได้ขยายตัวในอัตราที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

ความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง ประเทศมีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งมีก็วัดด้วยระดับและการเติบโตของรายได้และผลผลิตโดยรวม ตลอดจนความสามารถของประเทศที่จะเพิ่มส่วนแบ่งในตลาดโลกผ่านการส่งออกและการลงทุนจากต่างประเทศซึ่งสะท้อนศักยภาพในการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากการเข้าถึงตลาดใหม่ในโลกเพื่อทดแทนตลาดในประเทศที่มีอยู่อย่างจำกัด

เศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ หมายถึง เศรษฐกิจที่มีความสมดุลทั้งด้านในประเทศและด้านต่างประเทศ สะท้อนได้จากตัวแปรทางเศรษฐกิจ เช่น อัตราเงินเฟ้อ อัตราการว่างงาน คุณภาพการคลัง ระดับหนี้สาธารณะ อัตราแลกเปลี่ยน และดุลการชำระเงิน เป็นต้น